

- 6 de communisten hebben gehad aan het illegale werk in Nederland, de buitengewone moed, die zij daarbij hebben getoond, de wijze, waarop zij zich ook in de verhoren van de SD hebben gedragen, niet onder de tafel werk.

En dan kan je er natuurlijk over gaan twisten hoe groot die betekenis nou is geweest. De CPN heeft aan de basis gelegen van de Februaristaking in Amsterdam. Sijes gebruikte daarvoor de beeldspraak, dat zij de kracht is geweest, die de lont aan het kruitvat heeft gehouden. Dat vind ik een goede uitspraak. En dan heb ik er wel begrip voor, dat de CPN de betekenis wat meer naar zich toetrekt. Maar van de integriteit, waarmede het onderzoek is uitgevoerd en de conclusies zijn geformuleerd, moet, vind ik, de beweging overtuigd zijn. Juist op dat punt heeft zij ons vaak verdacht gemaakt op een wijze, die wij ons niet persoonlijk hebben aangetrokken, maar die wij toch niet hebben kunnen waarderen.”

3. *Het Londense regeringsbeleid*

De hoofdstukken over het Londense regeringsbeleid kregen in de pers aandacht waar het de verhouding tussen koningin en kabinet betrof. J. R. Soetenhorst publiceerde daarover in *NRC-Handelsblad* (16 oktober 1979) een recensie met als titel: ‘Gerbrandy leerde tussen twee vuren in te staan’:

- 6 ‘De Jong is altijd een ijverige geschiedschrijver geweest. Structuren zijn niet zijn sterkste punt. Voorop staan werkkraft en gevoel voor menselijke details. Dat kan soms leiden tot een te anecdotisch soort geschiedschrijving, zeker als het om zo iets nabij gaat als eigentijdse geschiedenis. Maar in dit geval heeft De Jong veel licht weten te werpen op de relaties binnen de Nederlandse regering. Vooral op zijn hoofdfiguren, de koningin en premier Gerbrandy.

Zij zijn samen symbool geworden van de Nederlandse oorlogsinspanning. Vooral bij de koningin heeft dat geleid tot een heilig geloof in eigen zienswijze en kunnen. De meidagen zag zij, volgens De Jong, als een “gericht” dat haar gelijk tegenover de heren politici bewees. Zij hadden de defensie verwaarloosd met hun twisten en traagheid; premier De Geer toonde zich in Londen defaitistisch. Zij dwong hem ook tot aftreden, zich op dat moment, zomer 1940, nog wel degelijk afvragend of zij dat binnen de constitutie kon doen. Maar met een beroep op het landsbelang leek het juist.

Als premier trad Gerbrandy op, duidelijk geen echte A.R.-partijman, een vechter die onvoorwaardelijk geloofde in de vorstin en de geallieerde eindoverwinning. In hun samenwerking in de eerste oorlogsjaren werd tegelijk de basis gelegd voor de antagonie van de daarop volgende jaren, die tot veel fikse ruzies tussen koningin en minister-president hebben geleid. Gerbrandy had zijn benoeming aan de koningin te danken. Zij voelde zich